

בבית המשפט העליון

ער"פ 8481/21

לפני: כבוד השופט נ' סולברג
כבוד השופט ד' מינץ
כבוד השופט א' שטיין

המערער: כליפה כהן

נ ג ד

המשיבה: מדינת ישראל

המבקשת להצטרף: הסניגוריה הציבורית

ערעור על החלטת הרשם ר' גולדשטיין מיום 7.11.2021
ברע"פ 8277/20

בשם המערער: עו"ד גסאן סג'ראווי

בשם המשיבה: עו"ד דפנה שמול; עו"ד אפרת גולדשטיין רוזן

בשם המבקשת להצטרף: עו"ד מורן כרמון; עו"ד נועה זעירא

פסק-דין

השופט ד' מינץ:

לפני ערעור על החלטת הרשם ר' גולדשטיין מיום 7.11.2021 ברע"פ 8277/20, בה הורה על מחיקת בקשת רשות הערעור שהגיש המערער על החלטת בית המשפט המחוזי בנצרת (כב' השופט ג' אזולאי) מיום 26.11.2020 בת"פ 2412-12-15.

הרקע לערעור

1. ביום 1.12.2015 הוגש לבית המשפט המחוזי בנצרת כתב אישום נגד המערער ונגד חברה (להלן: החברה), בו נטען כי המערער שימש במועדים הרלוונטיים לכתב האישום כמנהלה הפעיל. כתב האישום ייחס למערער ולחברה עבירות כלכליות שונות.

יוער כי ביום 26.9.2017 הוגש כתב אישום מתוקן ומאוחד נגד המערער, החברה ו-6 נאשמים נוספים.

2. ברקע להחלטת בית המשפט המחוזי העומדת במוקד ערעור זה, עמדתו המשתנה של בא-כוח המערער באשר למידת אחריותו של המערער לנעשה בחברה. כך, תחילה טען בא-כוח המערער כי הוא אינו מייצג את החברה מהטעם שהמערער לא שימש כמנהל ואינו בעליה הרשום (דיון מיום 24.12.2015). בהמשך, בדיון תזכורת שהתקיים ביום 7.1.2019 שב בא-כוח המערער על הטענה לפיה למערער לא היה כל תפקיד בחברה, אולם לאחר דין ודברים חזר בו באמרו כי "לא נבקש לטעון ש[המערער] אינו אחראי על [החברה]". אלא שלאחר מכן, בתשובתו לכתב האישום מיום 1.7.2020 שב המערער על הכחשתו כי שימש כמנהלה של החברה, וביום 8.11.2020 הגיש בא-כוחו הודעה כי הוא אינו מייצג את החברה.

3. ביום 26.11.2020 התקיים דיון הוכחות ראשון בהליך. בפתח הדיון ציין בא-כוח המערער כי הוא חוזר בו מהדברים שציין בתום הדיון מיום 7.1.2019, היינו כי הוא עומד על הטענה שהמערער לא שימש כבעל תפקיד בחברה. בהחלטה שניתנה בתום דיון זה הביע בית המשפט המחוזי את מורת רוחו מהתנהלות המערער. נקבע כי שינוי החזית על ידו גרם לכך שבית המשפט, שיומנו עמוס לעייפה, נאלץ לבטל יום הוכחות. בעקבות זאת נדרשו גם עדים, עורכי דין ומקליט הדיון לחזור כלעומת שבאו, וכך גם ארגוני המוצגים הרבים שהובאו לדיון. על כן חייב בית המשפט את המערער לשלם הוצאות בסך של 30,000 ש"ח לקופת בית המשפט, תוך שהובהר כי דחיות נוספות שייגרמו בגין שינוי בעמדתו יביאו להשתת הוצאות נוספות.

4. על ההחלטה האמורה הגיש המערער ביום 29.11.2020 בקשת רשות ערעור לבית משפט זה. בפתח הבקשה התבקש בית המשפט לראות בה כערעור בזכות, וזאת נוכח נסיבותיו יוצאות הדופן של המקרה בהן, כך נטען, בית המשפט חרג מסמכות והשית הוצאות מופרזות וחסרות תקדים. עוד צוין כי הוצאות המשפט שהושתו אינן תלויות בהליך הפלילי המתנהל נגדו ועל כן מדובר בהחלטה סופית חיצונית להליך ולא בהחלטת ביניים. בנסיבות אלה, נטען, נתונה לו זכות ערעור על ההחלטה. המערער הוסיף והפנה לפסק דין בעניין רע"פ 4504/17 ענאד נ' מדינת ישראל (24.7.2017) (להלן: עניין ענאד) וטען כי שם נקבע, על בסיס הסכמת המשיבה ועל פי עמדה עקרונית שהביעה, כי יש לדון בערעור על החלטה המטילה הוצאות על נאשם בהליך פלילי כערעור בזכות. על רקע טענות אלה, ביום 30.11.2020 הורה השופט ג' קרא כי התיק יועבר ללשכת הרשמים לצורך סיווג ההליך.

5. ביום 7.11.2021 ניתנה החלטת הרשם מושא הערעור שלפני. בהחלטתו קבע הרשם כי בשים לב לכללי הערעור החלים בהליכים פליליים, ובהתחשב בכך שההחלטה אינה מהווה הכרעה סופית בהליך הפלילי שהוגש נגד המערער, יש לסווג את החלטת בית המשפט המחוזי כ"החלטת ביניים" ולא כ"פסק דין". בהמשך לכך נקבע כי לצורך סיווג ההליך יש לראות בהחלטת בית המשפט המחוזי כהחלטה שניתנה מכוח תקנה 21 לתקנות סדר הדין הפלילי, התשל"ד-1974 (להלן: תקנות סדר הדין הפלילי או התקנות), המקנה לבית המשפט סמכות לחייב בעל דין אשר גרם לדחייה של מועד המשפט בתשלום הוצאות. משכך, ובהינתן שאין בנמצא הוראת דין מפורשת המקנה זכות ערעור על החלטה המטילה הוצאות לפי תקנה 21 לתקנות, המסקנה היא כי לא ניתן לערער על החלטה כגון דא אלא לאחר מתן פסק הדין הסופי בהליך. הרשם ציין כי ניתן לטעון שתוצאה זו היא תוצאה קשה עבור נאשם וכי חיוב נאשמים בהוצאות עלול לגרום לעיוות דין, אולם הקשיים הללו אינם מאפשרים את פריצת הכללים הדיוניים המנחים בסדר הדין הפלילי. הרשם הוסיף כי הפסיקה נתנה מענה מסוים לקשיים העומדים לפני נאשם המבקש להשיג על חיובו בהוצאות, וזאת באמצעות ערעור על פסק הדין הסופי או הגשת בקשה לעיכוב ביצוע תשלום ההוצאות. עוד הדגיש הרשם כי עיון בפסיקה מלמד כי גם נאשם שזוכה רשאי על פני הדברים להגיש ערעור על חיובו בהוצאות לאחר סיום ההליך, ויתכן שאף במסגרת ערעור אזרחי המופנה נגד החיוב בהוצאות. לבסוף ציין הרשם כי אין ללמוד מפסק הדין בעניין ענאד לענייננו, שכן פסק דין זה התבסס אך ורק על הסכמת המדינה לגבי הסכסוך הממוקד שנתגלע שם. על רקע כל האמור הורה הרשם על מחיקת בקשת רשות הערעור שהגיש המערער.

טענות הצדדים

6. מכאן הערעור שלפני אשר הופנה בעיקרו נגד שני חלקים מתוך החלטת הרשם: האחד, הקביעה כי פסיקת ההוצאות על ידי בית המשפט המחוזי נעשתה מכוח תקנה 21 לתקנות; השני, כי אין ללמוד מפסק הדין בעניין ענאד לענייננו. לעמדת המערער, בנסיבות העניין לא היה כל מקום כי בית המשפט המחוזי יישם את תקנה 21 לתקנות. זאת בין היתר הואיל והמערער הודיע לבית המשפט עובר לדיון על כך שבא-כוחו אינו מייצג גם את החברה, ולפיכך לא הוא זה שגרם לדחיית הדיון; לא מדובר ב"שינוי חזית" כי אם בטענות לגיטימיות בהליך פלילי; תקנה 21 מסמיכה את בית המשפט לפסוק הוצאות לטובת בעל הדין שכנגד ולא לטובת קופת המדינה; הנמקות בית המשפט להטלת ההוצאות אינן רלוונטיות; ואף בעל דין לא ביקש הוצאות נוכח דחיית המשפט. משכך, שגה הרשם עת קבע כי החלטת בית המשפט המחוזי ניתנה מכוח תקנה 21 לתקנות. באשר לעניין ענאד טען המערער כי באותו עניין ניתנה הסכמה של המדינה לדון בבקשה

כבערער, ונסיבות המקרה דכאן מצדיקות ביתר שאת מתן הסכמה כאמור. המערער הוסיף וציין כי בשני הליכים נוספים שנדונו לפני בית משפט זה (רע"פ 8326/19 פלוני נ' מדינת ישראל (29.7.2020) (להלן: עניין פלוני); וע"פ 842/20 ג'ורנו נ' מדינת ישראל (29.7.2020) (להלן: עניין ג'ורנו)), הומלץ למדינה להגיש בקשה לביטול ההוצאות שנפסקו. עוד הלין המערער על כך שההוצאות שהוטלו הן בשיעור מופרז.

7. מנגד, לעמדת המשיבה, דין הערעור להידחות. בפתח תשובתה טענה המשיבה כי המערער העלה בערעורו טענות שונות בנוגע להצדקה לפסיקת ההוצאות, להיקף שיקול הדעת של הערכאה הדיונית בפסיקת הוצאות, לגובה ההוצאות שנפסקו ולמקור הסמכות לפסקן. אלא שטענות אלה כלל אינן רלוונטיות להליך זה, העוסק אך בשאלה מהו השלב הדיוני להעלותן. בכל מקרה לעמדת המשיבה אין מקום להתערבות בהחלטת הרשם לגופה. החלטה בדבר פסיקת הוצאות היא החלטת ביניים שלא ניתן לסווגה כ"פסק דין" המסיים את הדיון בעניין מסוים. רק החלטות שיפוטיות הסוגרות לחלוטין את הדלת לפני מתדיין יסווגו כ"פסק דין" שניתן להגיש עליו ערעור בזכות, ואין מדובר בעניינים בהחלטה שכזו. גם אופייה הדיוני של ההחלטה מלמד על היותה "החלטה אחרת". המשיבה הוסיפה כי סיווג החלטה בדבר השתת הוצאות במהלך ההליך הדיוני כ"החלטה אחרת" הולם גם את סיווגן של החלטות דומות בעניינים אזרחיים. לגישת המשיבה, הרשם אף צדק בקבעו כי מדובר בהחלטה מכוח תקנה 21 לתקנות, תקנה המשמשת כלי דיוני מובהק לניהול ההליך הפלילי שאין הדין קובע זכות ערעור עליה. לבסוף ציינה המשיבה כי במסגרת עניין פלוני ועניין ג'ורנו בית משפט זה לא דן בשאלת סיווג ההחלטה בדבר השתת הוצאות או בשאלת קיומה של זכות ערעור, וממילא לא הכריע בה. כמו כן, נערכה חשיבה מחודשת לגבי העמדה שהציגה המשיבה בעניין ענאד, שבעקבותיה גובשה עמדה מעודכנת לפיה החלטה בעניין פסיקת הוצאות היא "החלטה אחרת".

8. ביום 7.2.2022 הגישה הסניגוריה הציבורית (להלן: הסניגוריה) בקשה להצטרף להליך כידדת בית המשפט. בבקשה צוין כי החלטת הרשם מעוררת סוגיה עקרונית וכבדת משקל שטרם הוכרעה בבית משפט זה. הסניגוריה ציינה כי הסוגיה התעוררה במספר הליכים שנדונו בבית משפט זה (עניין ענאד, עניין פלוני ועניין ג'ורנו), ובכולם הלכה למעשה הכיר בית משפט זה בזכות ערעור מיידית על החלטה להשית הוצאות על נאשם במהלך ניהול של הליך פלילי. לגישתה, החלטת הרשם עומדת בסתירה לקביעות אלו של בית משפט זה.

9. הסניגוריה הוסיפה וטענה כי הרשם נקלע לכלל טעות כאשר סיווג את החלטת בית המשפט המחוזי כ"החלטה אחרת" על סמך מבחן טכני המתבסס על קיומה של זכות

ערעור בדין גרידא, וזאת בניגוד להלכה הברורה של בית משפט זה הקובעת מבחן מהותי. לטענת הסניגוריה, יש לראות בהחלטה המשיטה הוצאות על נאשם בהליך פלילי כ"פסק דין" הניתן לערעור באופן מיידי. זאת, שכן סוגיית הוצאות המשפט מהווה עניין נפרד לחלוטין מהמחלוקת העיקרית וערעור על החלטה זו אינו צפוי לעכב את המשך בירור ההליך, כך שמתאיין החשש לפגיעה בניהולו התקין של ההליך. גם קיומה של חובת השימוע בתקנה 21(ב) לתקנות מלמדת על כוונת מחוקק המשנה לייחד הליך נפרד לבירור סוגיית ההוצאות, במסגרתו נשמעת עמדת בעל הדין הצפוי להיפגע מההחלטה. הסניגוריה הוסיפה וטענה כי אי-מתן זכות ערעור מיידי על פסיקת הוצאות נגד הנאשם עלול לגרום לו נזק חמור הנובע מחיובו בתשלום מיידי או מסיכון תפיחת החוב ואולי אף נקיטת הליכי אכיפה וגביה נגדו. פסיקת הוצאות נגד נאשם במקרים מסוימים, כגון המקרה בעניין ג'ורנו, עשויה לשדר מסר "מצנן" לציבור הנאשמים לפיו עליו להיזהר מעשיית שימוש בזכות המוקנית להם על פי דין, אשר יש בכוחו להגביר את גורמי הסיכון להרשעות שווא. כמו כן, לעיתים הנאשם אינו יכול או אינו מעוניין לערער על פסק הדין הסופי, כמו למשל במקרים בהם הוא זוכה מאשמה או כאשר הגיעו הצדדים להסכמה על פי הסדר טיעון. במקרים מעין אלו נדרשת לו זכות ערעור עצמאית לגבי ההוצאות בלבד, וגם בכך יש כדי לתמוך במסקנה כי יש לסווג החלטה בדבר השתת הוצאות כ"פסק דין".

10. הסניגוריה הבהירה עוד כי קביעת הרשם לפיה יתכן שנאשם שזוכה יוכל להגיש לאחר מתן פסק הדין בהליך הפלילי ערעור אזרחי המופנה נגד חיובו בהוצאות, מבוססת על פסיקה העוסקת באפשרותם של צדדים שלישיים להליך הפלילי לערער על החלטה בעניין הוצאות, ואין מקום ללמוד ממנה לענייננו. לעמדת הסניגוריה, סעיף 79 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין) העוסק בהטלת הוצאות על נאשם שהורשע רלוונטי יותר לענייננו, ובו נקבע כי הערעור על הוצאות כאמור ייעשה כאילו מדובר בקנס. הוראה זו מלמדת על כך שלתפישת המחוקק, החלטה להטיל הוצאות על נאשם הנה מעין עונש. עוד נטען, בהתייחס לקביעת הרשם כי לנאשם נתונה האפשרות לבקש עיכוב ביצוע של תשלום ההוצאות, כי תשלום ההוצאות נותר מרחף מעל לראשו של הנאשם לאורך כל חיי התיק ויש בכך כדי להשליך על האופן שבו הוא בוחר לנהל את הגנתו. מה גם, שבהיעדר זכות ערעור, הבקשה לעיכוב ביצוע תוגש לאותו מותב שהורה על תשלום ההוצאות, וספק אם זה ייעתר לבקשה. הסניגוריה הוסיפה והדגישה כי אין מקום להקיש לענייננו מהדין האזרחי בו החלטה לגבי הוצאות מסווגת כ"החלטה אחרת" שלא ניתן להגיש עליה בקשת רשות ערעור. הטעם לכך נעוץ בהבדלים הניכרים בין ההליך הפלילי להליך האזרחי, ובכלל זה האפשרות לערער על החלטות ביניים, מדיניות

הטלת ההוצאות ותפקידן בהליך, ופערי הכוחות המובנים בין בעלי הדין בהליך הפלילי שאינם קיימים מלכתחילה בהליך האזרחי.

דיון והכרעה

11. לאחר עיון בטענות הצדדים ובנימוקי הסניגוריה, הגעתי לכלל מסקנה כי צדק הרשם בקבעו כי בהיעדר הוראה מפורשת, לא ניתן להשיג על החלטה המטילה הוצאות במהלך ניהול המשפט הפלילי אלא בסופו בלבד.

12. ככלל, בהליכים פליליים, בניגוד להליכים אזרחיים, לא ניתן לערער על החלטת ביניים אלא במסגרת הערעור על פסק הדין כולו (סעיפים 41 ו-52 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן: חוק בתי המשפט); בש"פ 4804/17 ברמלי נ' מדינת ישראל, פסקאות 10-11 (9.8.2017) (להלן: עניין ברמלי); רע"א 7801/20 רפאלוב נ' מדינת ישראל, פסקה 7 לחוות דעתי (13.1.2022); רע"פ 6016/06 קובן נ' מדינת ישראל מע"מ תל-אביב, פסקה 5 (17.7.2007) (להלן: עניין קובן)). ביסוד כלל זה טמונה השאיפה לרכז את העניינים הנדונים בהליך הפלילי למסלול אחד ולנהל אותו במהירות וביעילות, וזאת נוכח החשש מפני פיצול הליכים והתמשכותם, הארכת דיונים וסרבולם וכן עינוי דין לנאשם בפלילים (וראו: בג"ץ 361/67 גולדנברג נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד כב(1) 365, 369-370 (1968); ע"פ 121/88 מדינת ישראל נ' דרוויש, פ"ד מה(2) 663, 677-678 (1991); עניין קובן, פסקה 5; בג"ץ 6396/09 כהן נ' כב' השופט שכיב סרחאן, פסקה 2 (10.8.2009); ע"פ 3600/18 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 97 (20.6.2019); ע"פ 3164/16 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 32 (26.5.2016); דנ"פ 1062/21 אורין נ' מדינת ישראל, פסקה 82 (11.1.2022) (להלן: עניין אורין)). טעם נוסף שהוזכר בפסיקה לכלל זה, הוא כי נוכח מהותו של המשפט הפלילי, על הקביעות הערכיות שניצבות בליבת הכרעותיו, מוטב לבחון את מלאכת השיפוט הפלילית כמכלול (בג"ץ 3233/12 פלוני נ' היועץ המשפטי לממשלה, פסקה 4 (28.4.2013); בג"ץ 5530/19 אביר נ' בית הדין הארצי לעבודה בירושלים, פסקה 2 (4.9.2019)).

13. בצד הכלל האמור, קיימות הוראות דין מיוחדות המעניקות זכות ערעור גם על החלטות ביניים מסוימות בהליך הפלילי. למשל: סעיף 74(ה) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: חוק סדר הדין הפלילי) המקנה זכות ערר על החלטת בית המשפט בבקשה לעיון בחומר חקירה; סעיף 147 לחוק סדר הדין הפלילי המקנה זכות ערעור על החלטת מותב בבקשה לפסלו; סעיף 53 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996 המקנה זכות ערר על החלטת בית המשפט בנוגע למעצר, שחרור, הפרת תנאי ערובה וכיו"ב; סעיף 80(ג) לחוק העונשין המקנה

זכות ערעור על החלטת בית משפט המצווה כי אוצר המדינה ישלם לנאשם הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו בשל האשמה שממנה זוכה או בשל אישום שבוטל; ועוד. פתח מסוים להתערבות בהחלטות ביניים בהליך פלילי, השמור למקרים חריגים ונדירים ביותר בהם נמצא כי הערכאה הדיונית קיבלה החלטה בחוסר סמכות או מתוך שרירות קיצונית או שלא ניתן יהיה לתקן את הנזק שנגרם מההחלטה במסגרת הערעור על פסק הדין הסופי, קיים גם באמצעות הגשת עתירה לבית משפט זה בשבתו כבית משפט גבוה לצדק (וראו: בג"ץ 233/85 אל הוזייל נ' משטרת ישראל, פ"ד לט(4) 124, 127-128 (1985); בג"ץ 4084/20 שם טוב נ' בני שגיא, בית משפט מחוזי תל אביב-יפו, פסקה 4 (28.6.2020); בג"ץ 7590/21 חלפון נ' המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, פסקה 3 (28.11.2021)). ואולם הכלל הוא כאמור, כי בהיעדר הוראה מפורשת בדין, על החלטת ביניים בהליך הפלילי ניתן לערער רק במסגרת הערעור על פסק הדין.

14. נוכח כלל זה, נודעת חשיבות רבה לסיווגה של החלטה שניתנה בהליך כ"פסק דין" או כ"החלטת ביניים". המבחן שהתפתח בפסיקה לפיו תסווג החלטה כ"פסק דין" או כ"החלטת ביניים" הוא מבחן מהותי הבוחן האם בירור המחלוקת הכוללת שהובאה לפני בית המשפט הסתיים עם מתן ההחלטה, או שמא נותרה בידיו מלאכה נוספת (רע"פ 1509/91 כדורי נ' מדינת ישראל, פ"ד מה(3) 652, 655-656 (1991); רע"פ 7620/17 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 8 (6.12.2017); רע"פ 10622/07 סמורגנסקי נ' מדינת ישראל, פסקה 3 (10.1.2008); בש"פ 658/88 חסון נ' מדינת ישראל, פ"ד מה(1) 670, 676-678 (1991) (להלן: עניין חסון); עניין קובן, פסקה 5; עניין ברמלי, פסקה 13; רע"פ 1290/90 דבראשוילי נ' מדינת ישראל, פסקאות 6-7 (6.5.1990)). שיקול נוסף שיש ליתן עליו את הדעת במסגרת זו, בעיקר במקרים בהם מדובר בהחלטה שניתנה לאחר מתן פסק דין, הוא תוכנה ונושאה של ההחלטה. החלטה שנושאה טפל לנושא המחלוקת העיקרית תסווג במרבית המקרים כ"החלטת ביניים" (עניין קובן, פסקה 5; עניין ברמלי, פסקה 13; רע"פ 2525/05 זינלוב נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (9.6.2005)). ויודגש, מבחנים אלה הם שיכריעו אם ניתן לערער על ההחלטה באופן מיידי, אם לאו. טענות לעניין סבירות ההחלטה או הסמכות לתיתה אין בהן כדי להשליך אפוא על סיווגה.

15. בענייננו, אין חולק כי החלטת בית המשפט המחוזי אשר השיתה הוצאות על המערער לא הביאה את המחלוקת הכוללת שהונחה לפניו – ההליך הפלילי ואשמתו של המערער – לכדי סיום. כמו כן (והגם שלא מדובר בהחלטה שניתנה לאחר פסק הדין העיקרי), נושאה של ההחלטה טפל לנושא המחלוקת העיקרי שבין הצדדים. ברי אפוא, כי על פי המבחנים שלעיל, לא מדובר ב"פסק דין" אלא ב"החלטת ביניים", שעליה לא ניתן להגיש ערעור במסגרת ההליך אלא בסופו בלבד (והשוו: בג"ץ 8693/99 אל תין נ'

בית משפט לעניינים מקומיים ירושלים (9.12.1999); רע"פ 1973/21 הקרי נ' מדינת ישראל, פסקה 13 (29.7.2021).

16. אלא שהמערער והסניגוריה טענו כאמור, כי יש לראות בהחלטת בית המשפט המחוזי כ"פסק דין" הואיל והיא סיימה את ההתדיינות בעניין המסוים הנפרד מההליך המרכזי – הטלת ההוצאות. ברם, החלטות רבות הניתנות לאורך ההליך הפלילי מביאות לסיום התדיינות ספציפיות, ואין בעובדה זו כשלעצמה כדי להביא למסקנה כי יש לסווג את אותן החלטות כ"פסק דין" לצורך הערעור עליהן. וכפי שנקבע לאחרונה על ידי הנשיאה א' חיות בעניין אוריר:

"החלטות שיפוטיות רבות מספור, המתקבלות החל משלב החקירה ולכל אורך ההליך העיקרי, מסיימות את ההתדיינות בסוגיה הספציפית שהובאה בפני המותב ועשויות להשפיע באופן מהותי על זכויותיו של החשוד או הנאשם (גיא שני 'רשות לערער על בקשת הרשות לערער (ב'גלגול שני'): דין מצוי, דין מוצע ודין רצוי בסוגיית הערעור על 'החלטה אחרת' עיוני משפט ל 71, 120 (2006)). חרף זאת, שיקולים של יעילות ההליך הפלילי, ובכלל זה הרצון 'לרכז את העניינים הנדונים במסגרת התיק הפלילי לכדי מסלול אחד, שבבסיסו עומד חשש מפני פיצול הליכים בלתי נסבל, התמשכות הליכים, סרבול והארכת הדיונים וכן עינוי דין נוסף לנאשם בפלילים' [...] הובילו לגיבוש הכלל שלפיו אין מקום להגיש ערעור בזכות על החלטות ביניים בהליך הפלילי, בין על ידי הנאשם ובין על ידי המדינה, אלא במקרים מסוימים ומוגדרים" (שם, פסקה 82).

דברים אלה אמורים ביתר שאת בענייננו, שעה שהחלטת בית המשפט המחוזי היא החלטה דיונית במהותה, שנועדה לאפשר לבית המשפט לקדם ולייעל את בירור המחלוקת העיקרית בין הצדדים (וראו: ע"פ 4625/09 דפאל נ' מדינת ישראל, פסקאות 7-6 (23.6.2009)).

17. אמנם, היו מקרים בהם הפסיקה הייתה נכונה להכיר בהחלטות מסוימות בהליך פלילי כ"פסק דין" על אף שיש להן גם מאפיינים של "החלטת ביניים". ברם, היו אלה מקרים שעסקו ב"החלטות הסוגרות לחלוטין את הדלת בעד מתדיין" (בש"פ 2897/18 פלוני נ' קופת חולים לאומית, פסקה 11 (31.5.2018)). למשל, ברע"פ 8274/99 חילף נ' מדינת ישראל, פ"ד נד(1) 433 (2000) נקבע כי החלטה הדוחה בקשה להארכת מועד להגשת ערעור מהווה "פסק דין" שכן היא שמה קץ להתדיינות באופן סופי. בעניין חסון, למשל, נקבע כי הטלת סנקציה מכוח פקודת בזיון בית משפט על עד טרדן מהווה "פסק

דין", שכן "בקביעתה של הערכאה הראשונה יש משום סיום ההליך בכל הנוגע לסירובו של העד הסרבן להעיד. 'התיק' הזה – סגור" (עניין חסן, עמ' 693). כפי שנפסק אך לאחרונה, הקביעה בעניין חסן נועדה ליתן פתרון לתרחיש הייחודי שבו התקבלה החלטה סופית בהליך פלילי אשר כתוצאה ממנה נגרמה פגיעה בזכויותיו של צד שלישי שהיה מעורב בהליך והפך בו לבעל דין בפועל (עניין אורין, פסקה 82 לפסק דינה של הנשיאה א' חיות). בענייננו, כאמור, אין בהחלטה כדי לסיים את ההתדיינות בין הצדדים; אין בה משום סגירת דלת בעד המערער; ואין אפוא כל מקום לסווגה כ"פסק דין".

18. בנוסף, לא מצאתי כי יש בטענת הסניגוריה, לפיה הערעור על ההחלטה אינו צפוי לעכב את בירור המחלוקת העיקרית ולכן מתאימות התכליות שביסוד הקביעה כי אין לאפשר ערעור מידי על החלטות ביניים, כדי לשנות מן המסקנה האמורה. אין בכוחם של הרציונלים העומדים ביסוד הכלל לפיו לא ניתן לערער על החלטת ביניים כדי לייצר זכות ערעור יש מאין. לשון אחרת, מקום בו הדין אינו מעגן באופן מפורש זכות או רשות ערעור על החלטת ביניים באופן מידי, אין בעובדה שהרציונלים העומדים ביסוד הכלל אינם מתקיימים, כדי להקים זכות או רשות כאמור.

19. סיכומו של דבר, החלטת בית המשפט המחוזי בדבר חיוב המערער בהוצאות אינה בגדר "פסק דין" כי אם החלטת ביניים, שבהיעדר הוראה מפורשת בדין, לא ניתן לערער עליה במהלך ההליך. נבחן אפוא האם קיימת הוראת דין מפורשת המקנה זכות ערעור כאמור.

20. הרשם סקר בהחלטתו את הוראות הדין המקנות לבית המשפט סמכות לחייב נאשם בהוצאות משפט וקבע כי יש לראות בהחלטת בית המשפט המחוזי ככזו שניתנה מכוח תקנה 21 לתקנות סדר הדין הפלילי. תקנה זו מורה כך:

(א) נעתר בית המשפט לבקשת בעל דין לדחות את מועד המשפט או נדחה מועד המשפט בשל מעשה או מחדל של בעל דין, רשאי בית המשפט אם ראה הצדקה לכך, להטיל על בעל הדין שבעטיו נגרמה הדחיה, הוצאות בפועל לטובת הצד שכנגד.
(ב) לא יטיל בית המשפט הוצאות כאמור בתקנת משנה (א) אלא לאחר שנתן הזדמנות לבעל הדין להשמיע דברו.

בשים לב לנסיבות שבעטיין חייב בית המשפט המחוזי בהוצאות – דחיית דיון ההוכחות בעקבות שינוי עמדתו של המערער לגבי הייצוג המשותף שלו ושל החברה, קביעת הרשם כי ההחלטה ניתנה מכוח תקנה 21 לתקנות מקובלת עליו לגמרי ואיני מוצא

מקום להתערב בה. יתר הוראות הדין עליהן עמד הרשם בהחלטתו (סעיף 79 לחוק העונשין המאפשר חיוב נאשם שהורשע בהוצאות משפט, וסעיף 130(ט) לחוק סדר הדין הפלילי המאפשר חיוב נאשם בהוצאות שנגרמו בשל אי-התייצבותו לדיון) אינן הולמות את ענייננו, והמערער לא הצביע על מקור דין אחר שמכוחו ניתנה ההחלטה. המערער טען אמנם בערעורו כי ההוצאות בהן חויב נפסקו לקופת בית המשפט ולא למדינה כמצוות תקנה 21(א) לתקנות, וכי הן הוטלו מבלי שניתנה לו הזדמנות להשמיע דברו כמצוות תקנה 21(ב) לתקנות. ברם, טענות אלה – המופנות נגד אופן הפעלת הסמכות מכוח התקנה – מקומן להתברר במסגרת הדיון בהחלטה גופה, ואין בהן כדי לשנות מן המסקנה שתקנה זו היא שעמדה בבסיס החלטת בית המשפט המחוזי. על כן, משעה שבתקנה זו אין עיגון לזכות ערעור מיידית, המערער יהיה רשאי לערער על ההחלטה רק לאחר מתן פסק הדין הסופי בהליך. למותר לציין כי גם ביתר הוראות הדין שנסקרו על ידי הרשם לא מעוגנת זכות ערעור מיידית על ההחלטה, ועל כן ממילא לסיווג זה אין נפקות ממשית לשאלה הטעונה הכרעה בערעור זה.

21. אעיר בהקשר זה, כי אין לקבל את עמדת הסניגוריה לפיה חובת השימוע הקבועה בתקנה 21(ב) לתקנות מלמדת על כוונת מחוקק המשנה לייחד הליך נפרד לביורור סוגיית ההוצאות, במסגרתו נשמעת עמדת בעל הדין הצפוי להיפגע מההחלטה. למעשה, דווקא העובדה שהתקנה אינה קובעת הוראות לעניין אפשרות הערעור על החלטה מכוחה – בשונה מהוראות דין אחרות העוסקות בפסיקת הוצאות (וראו למשל סעיפים 80-81 לחוק העונשין) – מלמדת כי לא הייתה כוונה לשנות מן הכלל בהליכים פליליים לפיו בהיעדר הוראה מפורשת, הערעור על ההחלטה ייעשה לאחר מתן פסק הדין הסופי.

22. אין לכחד כי לתוצאה לפיה לא ניתן לערער על החלטה המטילה הוצאות על נאשם במסגרת הליך פלילי עשויות להיות השלכות בעייתיות, ובכלל זה זהירות יתר של נאשמים מהעלאת טענות מסוימות בשל החשש מפסיקת הוצאות נגדם. ברם, עניין זה הוא למחוקק לענות בו, ולא לבית המשפט. למותר לציין וללא קשר לתוצאה במקרה זה, כי הטלת הוצאות משפט על נאשם ראוי שתיעשה במשורה ובמקרים חריגים בלבד. עמד על כך השופט י' אלדון ברע"פ 7215/20 זגורי נ' עריית חולון (3.11.2020):

"כפי שהדגשתי לא מכבר: 'הטלת הוצאות משפט בהליך הפלילי ראוי לה שתיעשה במשורה, ורק כאשר נמצא כי נפל פגם בהתנהלות הנאשם בהליך הדיוני' (רע"פ 5305/20 נחום נ' הועדה המקומית לתכנון ולבניה תל אביב יפו, פסקה 10 להחלטתי (11.8.2020)). זאת, בין היתר לנוכח האינטרס הציבורי שבמיצוי זכותו של הנאשם להליך הוגן, בחשיבות הרבה הגלומה בהימנעות

מהרשעת חפים, ובצורך לאפשר לנאשמים להעלות את טענותיהם בלא מורא שמא עצם עמידתם הלגיטימית על זכותם להליך הוגן תגרור צעדים עונשיים כלפיהם. על כן, השיקולים בהטלת הוצאות משפט בהליך פלילי אינם קשורים בתוצאות ההליך, כי אם באופן ניהול המשפט – לדוגמה, כאשר אופי הטענות שהועלו על ידי הנאשם 'מופרך וטרדני' (ע"פ 104/84 מאירי נ' מדינת ישראל, פ"ד לח(3) 718 (1984)) (פסקה 9).

הדברים נאמרו אמנם בהקשר של פסיקת הוצאות שלא מכוח תקנה 21 לתקנות אולם הם יפים גם לענייננו, הן בנוגע לעצם פסיקת ההוצאות והן בנוגע לגובהן.

23. השאלה האחרונה הטעונה הכרעה בענייננו, היא שאלת אפשרותו של צד שחויב בהוצאות במסגרת ההליך מכוח תקנה 21 לתקנות לערער על כך מקום בו ההליך הוכרע בסופו לטובתו. בהכללה ניתן לומר כי מרבית החלטות הביניים הניתנות במסגרת ההליך הפלילי מכוונות לבירור חפותו או אשמתו של הנאשם, בעיקר באמצעות הכתבת "כללי המשחק" בהם ייערך הבירור. מטעם זה, מקום בו נאשם זוכה מאשמה בסוף ההליך, אף אם יש לו או היו לו השגות על החלטות ביניים שניתנו לאורך ההליך, אלה מתייתרות עם זיכוי. באותו אופן, מקום בו נאשם הורשע בסוף ההליך, אף אם יש למאשימה השגות כלשהן על החלטות ביניים שניתנו בהליך, אלה מתייתרות עם הרשעתו. שונה הדבר בכל הנוגע להחלטות בדבר פסיקת הוצאות מכוח תקנה 21 לתקנות. החלטות מעין אלו אינן נוגעות במישרין לשאלת אשמתו של הנאשם, ואין בהן פוטנציאל השפעה על המענה לשאלה זו. משכך, קבלת עמדתו של בעל דין בסוף ההליך אינה מייתרת את טענותיו, ככל שישנן, כלפי ההחלטה להטיל עליו הוצאות במסגרת ההליך. עובדה זו מחייבת לטעמי את המסקנה כי בעל דין שחויב בהוצאות במסגרת ההליך, רשאי להגיש בסוף ההליך ערעור על ההחלטה, אף מקום בו הוא אינו רשאי או מעוניין להגיש ערעור על פסק הדין הסופי. כל מסקנה אחרת תביא לשלילת זכות הערעור מבעל הדין, שעל מעמדה הרם והחשיבות הרבה המוקנית לה בשיטתנו המשפטית נשכרו קולמוסים רבים (וראו מיני רבים: בג"ץ 87/85 ארג'וב נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון, פ"ד מב(1) 353, 363-360 (1988); ע"פ 111/99 שוורץ נ' מדינת ישראל, פ"ד נד(2) 241, 271-272 (2000); בע"מ 8194/08 פלוני נ' פלוני, פסקה ה' (10.12.2008); רע"א 22/17 מכבי שירותי בריאות נ' ד"ר רם מודן, פסקה 13 (23.8.2017); בש"א 2998/20 טכנולוגיות סטארטאפ בע"מ נ' אלביט מערכות יבשה ותקשוב בע"מ, פסקה 9 (17.6.2020); חמי בן-נון וטל חבקין הערעור האזרחי 57-9 (מהדורה שלישית, 2012)). נשאלת אפוא השאלה כיצד יסווג ערעור מעין זה.

24. הרשם ציין בהחלטתו כי לא מן הנמנע שבמצבים מעין אלו ניתן יהיה להגיש לאחר מתן פסק הדין ערעור אזרחי המופנה נגד החיוב בהוצאות (פסקה 18 להחלטה). אלא שעיון במקרים בהם ההליך הערעורי על החלטה שניתנה בהליך פלילי סווג כהליך אזרחי, בין אם מכוח החוק ובין אם מכוח הפסיקה, מעלה כי מדובר במקרים בהם ההחלטה נגעה לגורמים שאינם בעלי דין בהליך הפלילי או השליכה עליהם או על זכויותיהם. עם מקרים אלה ניתן למנות, למשל, ערעור על החלטה שעניינה בחיוב אדם שהורשע בפלילים בפיצוי לטובת נפגע העבירה (סעיפים 77-78 לחוק העונשין); ערעור על החלטה שעניינה בחיוב מתלונן בהוצאות הגנתו של נאשם ובהוצאות התביעה, מקום בו הנאשם זוכה לאחר שבית המשפט ראה כי התלונה שגרמה למשפט הוגשה בקלות ראש או לשם קינטור או ללא יסוד (סעיף 81 לחוק העונשין); ערעור של אדם הטוען לזכות ברכוש שחולט לפי סעיף 36א לפקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], התשל"ג-1973 (סעיף 36 לפקודה האמורה); ערעור על החלטה בבקשת צד שלישי לעיון בתיק פלילי (בש"א 10092/17 צרניק נ' מדינת ישראל (1.2.2018)); ערעור על החלטה לחייב בהוצאות אישיות עורך דין במסגרת ייצוג בהליך פלילי (ע"א 4845/95 ניר נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(2) 639 (1995)); ועוד. ההצדקה לאפשר הגשת ערעור אזרחי על החלטות מעין אלו נובעת אפוא מכך שהן מערבות צדדים שלישיים שאינם בעלי דין בהליך הפלילי. אלא שהטלת הוצאות מכוח תקנה 21 לתקנות על צד להליך הפלילי – הנאשם או המאשימה, לטובת הצד שכנגד, אינה כורכת צדדים שלישיים ואינה משפיעה עליהם, ועל כן אינני סבור כי ההצדקה לסווג את ההליך הערעורי כהליך אזרחי קיימת במקרים מעין אלו.

25. בצד האמור, לא ניתן להשלים עם תוצאה לפיה נאשם שזוכה בדינו אינו יכול לערער על ההחלטה כלל.

כאמור, לעמדתי הסיווג המתאים לערעור על החלטה מעין זו הוא ערעור פלילי. אמנם, נאשם שזוכה בדין אינו יכול לערער על הכרעת הדין המזכה אותו (וראו: רע"פ 3655/12 צדקה נ' עיריית באר שבע, פסקה 4 (18.7.2012); רע"פ 89/89 אשר נ' מדינת ישראל (8.8.1989); רע"פ 548/20 לב נ' מדינת ישראל, פסקה 8 (23.1.2020)). ביסוד הלכה זו עומד העיקרון הכללי לפיו נימוקי פסק דין, להבדיל מתוצאתו, אינם ניתנים לערעור (רע"פ 1568/99 גלעד נ' מדינת ישראל (25.5.1999); יניב ואקי ומאיה רוזנשיין "בין זיכוי 'מחמת הספק' לזיכוי 'מחמת הספק הסביר'" הפרקליט – ספר דויד וינר: על משפט פלילי ואתיקה 489, 495 (2009); וראו גם בהליכים אזרחיים: ע"א 140/56 מוגרבי נ' ורדימון, פ"ד יא 1242 (1957); ע"א 9984/04 חקשוורי נ' בובליל, פסקה 8 (9.6.2010)). ברם, פסיקת הוצאות במסגרת הליך ביניים אינה בבחינת ממצא או נימוק בפסק הדין.

כאמור, בשונה מהחלטות ביניים אחרות הניתנות לאורך ההליך הפלילי, החלטה על פסיקת הוצאות לפי תקנה 21 לתקנות אף אינה בעלת פוטנציאל להשליך על תוצאת פסק הדין בדרך זו או אחרת. במובן זה, ערעור על רכיב ההוצאות לבדו אינו בבחינת ערעור על ממצאי פסק הדין, ועל כן דומה כי אין בהלכה האוסרת על הגשת ערעור על הכרעת דין מזכה, כדי למנוע הגשת ערעור עצמאי על הוצאות שנפסקו במהלך ההליך, לאחר זיכוי.

26. לעניות דעתי, עמדתי זו מקבלת חיזוק דווקא מתוך סעיפים 41 ו-52 לחוק בתי המשפט המעניקים זכות ערעור לערכאת הערעור על פסק דין אזרחי או פלילי, ורשות ערעור לערכאת הערעור על החלטת ביניים בעניין אזרחי ולא על החלטת ביניים בהליך פלילי. זאת על שום מה? על שום שהמחוקק ביקש למנוע את שמיעת השגותיהם של בעלי הדין בהליך פלילי על החלטות ביניים לפני ערכאת הערעור במרוצת ההליך ולייחד את ההשגות רק לסופו. מתוך הלאו אתה שומע אפוא את ההן. שעה שבעל דין פעל כמצוות המחוקק ונמנע מלהשיג על החלטות הביניים שהיו לחובתו במרוצת ההליך הפלילי, לא ניתן להשיב את פניו ריקם בסוף ההליך ולמנוע ממנו את זכות הערעור על אותן החלטות. אכן, סעיפים 41(א) ו-52(א) לחוק בתי המשפט קובעים כי ניתן לערער רק על פסק דין לפני ערכאת הערעור. אך אין בסעיפים אלו כדי להותיר את בעל הדין קירח מכאן ומכאן – ללא רשות ערעור במרוצת ההליך וללא זכות ערעור בסופו – אף אם יזוכה בדינו. זאת שעה שמדובר על החלטה העומדת בפני עצמה והעומדת לבעל הדין לרועץ על אף זיכוי.

27. בטרם סיום אציין כי מקובלת עליי עמדת המשיבה כי אין בעובדה שבעניין ענאד היא נתנה הסכמתה לאפשר לנאשם לערער בזכות על החלטה שחייבה אותו בהוצאות, כדי למנוע ממנה לטעון כי לעמדתה נאשם אינו רשאי לערער על החלטה המטילה הוצאות טרם הסתיים המשפט בעניינו. זאת, שכן בעניין ענאד השאלה הנדונה כעת לא התבררה לגופה נוכח הסכמת המדינה, שניתנה בתמצית, להשיב את התיק לבית המשפט המחוזי; ובהתאם לכך גם פסק הדין בעניין ענאד ניתן על בסיס הסכמת המדינה ללא נימוקים. לא למותר לציין כי כעולה מתשובת המשיבה, בעקבות ההליכים שהוגשו בעניין פלוני ובעניין ג'ורנו היא ערכה חשיבה מחודשת באשר לשאלת סיווגן של החלטות לעניין פסיקת הוצאות והאפשרות לערער עליהן, וגיבשה את העמדה המנומקת והמפורטת המוצגת על ידה גם כעת. עוד אוסיף בהקשר זה, כי אין לקבל את טענת הסניגוריה לפיה החלטת הרשם עומדת בסתירה לקביעות בית משפט זה בהליכים בעניין ענאד, פלוני וג'ורנו. באף אחד מן ההליכים הללו לא ניתן פסק דין הקובע קביעות פוזיטיביות כלשהן.

28. סיכומם של דברים, החלטת בית המשפט המחוזי, אשר ניתנה מכוח תקנה 21 לתקנות סדר הדין הפלילי, היא "החלטת ביניים" שהמערער יהיה רשאי לערער עליה רק לאחר מתן פסק הדין הסופי (בין אם במסגרת הערעור על פסק הדין, ובין אם בערעור פלילי נפרד ככל שהנאשם זוכה מאשמה או שאינו מעוניין לערער). למותר לציין כי אין באמור כדי להביע עמדה לגבי טענות המערער לגופה של החלטה להטיל עליו הוצאות. טענות אלה תישמענה לאחר סיום ההליך העיקרי בבית המשפט המחוזי.

אם דעתי תישמע אפוא, הערעור יידחה.

הצו הארעי שניתן ביום 23.1.2022 יפקע ביום 9.10.2022.

ש ו פ ט

השופט א' שטיין:

1. אני מסכים לאמור בפסק דינו של חברי, השופט ד' מין, כשחלק מנימוקי שונים מנימוקיו.

מקובלת עלי עמדתו של חברי, השופט ד' מין, כי החלטת השופט היושב על בדין במשפט פלילי לחייב את הנאשם בתשלום הוצאות בגדרה של תקנה 21 לתקנות סדר הדין הפלילי, התשל"ד-1974 (להלן: תקנה 21), היא החלטת ביניים שלא ניתן לערער עליה – שכן אין מערערים על החלטות ביניים בפלילים אלא במקרים מיוחדים אשר הוכרו ככאלה על ידי המחוקק. לזאת אוסיף, כי האפשרות לעתור לבג"ץ על החלטת ביניים אשר נתקבלה בהליך פלילי שמורה למקרים נדירים ומיוחדים (ראו: בג"ץ 11339/05 מדינת ישראל נ' בית המשפט המחוזי באר שבע, פ"ד סא(3) 93, פסקה 5 והאסמכתאות שם (2006)); וספק גדול בעיניי אם מקרים אלה יכולים לכלול בתוכם החלטה להטיל הוצאות על נאשם שבאשמתו נאלץ בית המשפט לדחות את מועד משפטו. נאשם שנמצא לבסוף חייב בדינו יוכל לערער על החלטת בית המשפט לחייבו בהוצאות במסגרת ערעור בזכות על ההרשעה או על העונש – כפי שניתן לעשות כאשר הערכאה הדיונית מחייבת את הנאשם שהורשע בהוצאות המשפט לפי סעיף 79 לחוק העונשין, התשל"ז-1977.

2. בהקשר זה, עולה השאלה האם הנאשם שזוכה אחרי שחויב בהוצאות בגדרה של תקנה 21 רשאי לערער על חיובו בהוצאות. כפי שמציין חברי, השופט ד' מינץ, שאלה זו עולה מאחר שלנאשם שנמצא זכאי בדינו לא נתונה זכות ערעור. לטעמי, לשאלה זו יש להשיב מתוך נקודת המוצא אשר רואה בזכות הנאשם לערער זכות חוקתית (ראו: ע"פ 111/99 שוורץ נ' מדינת ישראל, פ"ד נד(2) 241, פסקאות 16-17 (2000) (להלן: עניין שוורץ); בג"ץ 87/85 ארג'וב נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון, פ"ד מב(1) 353, 363 (1988); בג"ץ 5580/98 סופר נ' שר העבודה והרווחה, פ"ד נד(4) 319 (2000); אהרן ברק "הקונסטיטוציונליזציה של מערכת המשפט בעקבות חוקי היסוד והשלכותיה על המשפט הפלילי (המהותי והדיוני)" מחקרי משפט יג 5, 12-13 (1996)). הוזה אומר: בהימצא שני פירושים סבירים לכללי הערעור שאחד מהם מאפשר הגשת ערעור על חיוב הנאשם בהוצאות גם כאשר הלה נמצא זכאי – חובה עלינו ללכת לפי פירוש זה (ראו: עניין שוורץ, בפסקה 15; בג"ץ 1520/94 שלם נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד מח(3) 227, 233 (1994); בש"פ 2708/95 שפיגל נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(3) 221, 232 (1995)).

3. פסק דינו של בית משפט אשר מזכה את הנאשם מבלי לשנות, למרות הזיכוי, את החלטתו הקודמת של בית המשפט לחייב את הנאשם בהוצאות מכיל בחובו – במפורש או במשתמע – החלטה סופית בנוגע להוצאות המשפט. זאת, מאחר שהחלטת הביניים אשר חייבה את הנאשם בהוצאות – שאותה הערכאה הדיונית יכלה לשנות בכל עת לפני מתן פסק הדין – הפכה להחלטה סופית וחלק אינטגרלי מפסק הדין אשר ניתן בעניינו של הנאשם. הוזה אומר: בפנינו פסק דין אשר קובע כי הנאשם זכאי בדינו אך חייב בהוצאות.

4. ההלכות שקבעו כי לנאשם שזוכה אין זכות לערער התייחסו לפסקי הדין ששורתם התחתונה היא "זכאי", ותו לא. הלכות אלה לא התייחסו לפסק דין פלילי ששורתו התחתונה היא "זכאי בדינו, אך חייב בהוצאות". אשר על כן, סבורני כי עלינו לקבוע כי פסק דין פלילי אשר קובע כי הנאשם הינו זכאי בדינו, אך חייב בהוצאות אינו חוסה בצלן של ההלכות הללו. על פסק דין כזה יוכל הנאשם לערער בזכות חרף זיכוי, כפי שמציע חברי. אדגיש ואציין כי הערעור שיוגש על ידו יהא ערעור פלילי ולא אזרחי – זאת, הן לאור מהות ההליך והטענות שתישמענה בגדרו והן לנוכח מעמדה של זכות הערעור של הנאשם בפלילים כזכות חוקתית.

1. חוות דעת מקיפה כתב חברי, השופט ד' מין. לחלק מדבריו אני שותף, אך לא אוכל להצטרף למסקנתו.

2. תחילה יושם אל לב, כי גם חברי השופט מין מכיר בכך, כי מסקנתו, שלפיה לא ניתן לערער על הטלת הוצאות במסגרת הליך פלילי – מעוררת קושי רב: "אין לכוך כי לתוצאה לפיה לא ניתן לערער על החלטה המטילה הוצאות על נאשם במסגרת הליך פלילי עשויות להיות השלכות בעייתיות, ובכלל זה זהירות יתר של נאשמים מהעלאת טענות מסוימות בשל החשש מפסיקת הוצאות נגדם". לצד זאת, חברי אינו מתכחש לכך שאותם רציונלים, התומכים בכך שלא ניתן לערער, בדרך כלל, על החלטות ביניים בהליך פלילי – אינם מתקיימים בענייננו (פסקה 18 לחוות דעתו). לדברים הללו, אני מצרף את הסכמתי.

3. ברם, בהמשך, חברי רואה עצמו מחויב לקבוע, כמי ש'אנוס על-פי הדיבור', כי אין זכות ערעור על חיוב בהוצאות בהליך פלילי. לשיטתו, פרשנות החקיקה כפי שהיא, אינה מותירה מקום לספק, וממילא, לדעתו – "עניין זה הוא למחוקק לענות בו, ולא לבית המשפט". דעתי-שלי – שונה.

4. לגבי ידי, אין צורך להמתין עד אשר יקום המחוקק ויעשה מעשה. לגישתי, פרשנות מילולית פשוטה של דברי החקיקה הרלבנטיים, מוליכה למסקנה כי גם לפי המצב המשפטי הנוהג, ניתן להשיג על החלטת ביניים המחייבת בהוצאות, אף אם ניתנה במסגרת הליך פלילי. אבאר את דברי.

5. חברי השופט מין, נותן דגש מרכזי להליך שבמסגרתו ניתנה ההחלטה; אם פלילי אם אזרחי. כך, בשלב ראשון מבחין חברי בין "הליכים פליליים", שבהם "לא ניתן לערער על החלטת ביניים אלא במסגרת ערעור על פסק הדין כולו", לבין "הליכים אזרחיים", שבהם ניתן להגיש בקשות רשות ערעור על החלטות ביניים, תוך שהוא מסתמך על סעיף 41 וסעיף 52 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן: חוק בתי המשפט) (פסקה 12 לחוות דעתו). ממילא, לגישתו, משעה שבהחלטת ביניים בהליך פלילי עסקינן, ומשאין בנמצא הוראת חוק ספציפית המחריגה את ענייננו מן הכלל כולו, קצרה הדרך לקביעה כי לא ניתן לערער על החלטה המחייבת בהוצאות במסגרת הליך פלילי.

6. דא עקא, קריאה תמה של סעיף 41 לחוק בתי המשפט, העוסק בערעור על החלטות ופסקי דין של בתי המשפט המחוזיים, ושל אחיו התאום – סעיף 52 לחוק בתי המשפט, העוסק בערעורים על החלטות ופסקי דין של בתי משפט השלום – מביאה

לטעמי למסקנה שונה. לא ההליך שבמסגרתו ניתנה ההחלטה עיקר, כי אם עניינה של ההחלטה גופה. סעיף 41(ב) לחוק בתי המשפט, קובע כי "החלטה אחרת של בית משפט מחוזי בענין אזרחי, ופסק דין של בית משפט מחוזי בערעור, ניתנים לערעור לפני בית המשפט העליון, אם ניתנה רשות לכך [...]". בנוסח דומה עד זהה, סעיף 52(ב) לחוק קובע גם הוא, כי "החלטה אחרת של בית משפט שלום בענין אזרחי ניתנת לערעור לפני בית משפט מחוזי, אם ניתנה רשות לכך [...]". הנה כי כן, מכלל לאו אתה שומע הן: החלטה המכריעה בעניין אזרחי, היא ההליך שבו ניתנה כאשר יהא – ניתנת לערעור, אם ניתנה רשות. לעומת זאת, החלטה שעניינה פלילי, אינה ניתנת לערעור עד לאחר גזר הדין, אף לא בדרך של הגשת בקשת רשות לערער. ממילא, די אם נמצא כי אותן הוצאות שהוטלו על הנאשם, נושאות אופי אזרחי, כדי להביא למסקנה כי ניתן להשיג על פסיקתן בדרך של הגשת בקשת רשות לערער, ולא יהא בעובדה שאלה נפסקו בגדרי הליך פלילי, כדי למנוע אפשרות זו.

7. הבה נבחן אפוא, אם אותן הוצאות שהוטלו, הריהן "עניין אזרחי", או שמא מדובר בהוצאות בעלות אופי פלילי-עונשי. תחילה אציין, כי מבחן פשטני, המברר כיצד יסווג ערעור על אותה החלטה – אם כערעור אזרחי, אם כערעור פלילי – אין די בו כדי להטות את הכף ולהכריע, בכל הקשור לסיווגה הנכון של ההחלטה מושא הערעור. לכל היותר, יש באותו סיווג כדי להוות חיזוק מסוים להכרעה, לכאן או לכאן. בהחלט יתכן מצב שבו ערעור על החלטה מסוימת יסווג כ'ערעור אזרחי', אך מהות ההחלטה תהא פלילית; וכן להיפך. כך שנינו מפי השופט מ' חשין, ברע"פ 2976/01 אסף נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(3) 418, 466-467 (2002), לגבי שאלה דומה שהתעוררה באותו עניין, אם חיוב בפיצוי לפי סעיף 77 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין) הוא חיוב אזרחי, או שמא חיוב פלילי-עונשי: "אמרנו כי יש להבדיל ולהבחין בין עיקר לבין טפל, בין הוראות-דין המשמשות בריח-תיכון בסמכות לפטוק פיצויים לבין הוראות-דין שאינן אלא טפלות במערכת. אופייה של הסמכות, כך אמרנו, נגזר בעיקרו מהוראות בריח-התיכון. הוראות טפלות, כך הוספנו ואמרנו, אינן עשויות להשפיע אלא במעט על אופייה העיקרי של הסמכות [...] אשר לנושא הערעור: כהוראת סעיף 78 לחוק העונשין, ערעור על חיוב בפיצוי לפי סעיף 77 יהיה על דרך של ערעור בהליך אזרחי. גם הוראת-חוק זו טפלה היא לעיקר, ואין בה כדי לשנות מן העיקר. ואולם אפשר שיש בה בהוראה זו כדי לחזק – ולו במעט – את אופיו האזרחי של הפיצוי". אם כן, לשם הכרעה בשאלת סיווג ההחלטה, שומה עלינו להתחקות אחר מקור הסמכות להחלטה. דא עקא, בהחלטת בית המשפט המחוזי לא בואר מהי הסמכות הרלבנטית, שמכוחה הוטלו אותן הוצאות. אין מנוס אפוא מלבוא בנעליו, ולהעריך מהו מקור הסמכות שעליו נסמך בהחלטתו.

8. לשם כך, אחזור בקצרה על עובדות המקרה: בפתחה של ישיבת הוכחות, במסגרת בירור תיק פלילי המתנהל נגדו, שינה המערער, כליפה כהן, את קו הגנתו,

וכתוצאה מכך נאלץ בית המשפט המחוזי להורות על ביטול הדיון. בהחלטה נאמר כך: "שינוי חזית מצד [כליפה] גורם לכך שעדים שזומנו לשיבת ההוכחות היום לא ייחקרו ויחזרו כלעומת שבאו. מאות קרטונים של מוצגים אשר ממלאים מחצית מאולם ביהמ"ש, גם הם יחזרו כלעומת שהובאו. עורכי הדין שהתכוננו לחקירת עדים יחזרו כלעומת שבאו. מקליט מחברת הקלטה יחזור כלעומת שבא. בית המשפט שיומנו עמוס עד לעייפה יאלץ לבטל יום הוכחות. וכל זה על שום מה? על שום [שכליפה] החליט לחזור בו שוב מעמדתו ולגרום לדחייה של יום הוכחות נוסף ואולי אף ימים נוספים. נראה כי יש להבהיר [לכליפה] מהו הנזק שנגרם וייגרם. על כן, אני מחייב את [כליפה] לשלם הוצאות בסך 30,000 ₪, אשר ישולמו לאלתר לקופת ביהמ"ש".

9. כמה וכמה מקורות, יכולים לשמש מקור סמכות להטלת הוצאות במסגרת הליך פלילי. ראש וראשון שבהם הוא סעיף 79 לחוק העונשין, הקובע כי "הורשע אדם, רשאי בית המשפט לחייבו בתשלום הוצאות המשפט, לרבות הוצאות העדים, בסכום שקבע בית המשפט; לענין ערעור ולענין סעיפים 66 עד 71 רואים הוצאות המשפט שחוייב בהן אדם לפי סעיף זה כאילו היו קנס". ואולם, סעיף זה אינו יכול לשמש מקור סמכות לגבי ענייננו- שלנו, משום שמדובר בנאשם שהורשע, ולא בנאשם שמשפטו עודנו מתנהל.

10. מקור סמכות נוסף, הוא סעיף 130(ט) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: חסד"פ), שבו נקבע כי במקרים שבהם התקיים דיון שלא בנוכחות הנאשם, ואותו דיון בוטל בהמשך למפרע, על-פי בקשת הנאשם, הרי שבית המשפט שנעתר לאותה בקשה "רשאי להטיל על הנאשם או על הנידון תשלום ההוצאות בפועל שנגרמו בשל אי התייצבותם". גם סעיף זה אינו עניין לנדון דידן, שכן כאמור, הדיון בענייננו של כליפה לא התקיים בהעדרו ובוטל בהמשך, אלא בוטל מלכתחילה בשל שינוי מפתיע בקו הגנתו של כליפה. משכך, גם מקור סמכות זה אינו שייך לעניין.

11. מקור סמכות נוסף נמצא לנו לעניין זה, בחקיקת-משנה. תקנה 21(א) לתקנות סדר הדין הפלילי, התשל"ד-1974 (להלן: תקסד"פ), קובעת כך: "נעתר בית המשפט לבקשת בעל דין לדחות את מועד המשפט או נדחה מועד המשפט בשל מעשה או מחדל של בעל דין, רשאי בית המשפט אם ראה הצדקה לכך, להטיל על בעל הדין שבעטיו נגרמה הדחיה, הוצאות בפועל לטובת הצד שכנגד". רשם בית משפט זה, בהחלטה מושא הערעור, וכך גם חברי השופט מינץ, ראו את החלטת בית המשפט המחוזי כהחלטה שניתנה בהתאם לתקנה זו. ברם, עיון מעמיק בהחלטת בית המשפט המחוזי, מעלה כמה וכמה אינדיקציות, אשר מצביעות על כך שזהו איננו מקור הסמכות שעמד לנגד עיני בית המשפט המחוזי, שעה שהחליט להטיל הוצאות על כליפה.

12. ראשית, כאמור, החלטת בית המשפט המחוזי נעדרת אזכור לאותה תקנה, אף לא ברמז.

שנית, תקנה 21(א) לתקסד"פ מאפשרת להטיל הוצאות "לטובת הצד שכנגד", קרי המאשימה. ואולם, בהחלטת בית המשפט המחוזי נפסקו הוצאות שישולמו "לקופת ביהמ"ש". אכן, כדברי חברי, הן בתי המשפט, הן פרקליטות המדינה, הריהן זרוע מזרועות השלטון; כולן ניזונות מאותו מקור תקציבי ראשוני. ועדיין, כל גוף נהנה מתקציב פרטני נפרד; על כן, יש נפקות לשאלה מיהו הגוף השלטוני הספציפי שלזכותו הוטלו ההוצאות.

שלישית, בית המשפט המחוזי נימק את הטלת ההוצאות גם בכך ש"בית המשפט שיומנו עמוס עד לעייפה ייאלץ לבטל יום הוכחות". אלא מאי? קריאה תמה של לשון התקנה, משמיעה לנו כי זו אינה מאפשרת לחייב את בעל הדין לשלוח יד לכיסו, מחמת 'הוצאות' שנגרמו לבית המשפט, וכי החיוב בהוצאות נועד אך ורק "לטובת הצד שכנגד". אמנם בעניין שלפנינו, חוייב הנאשם, כליפה, בהוצאות, כך שניתן לומר כי מאחר שהמאשימה, אשר אמורה לקבל לפי התקנה את ההוצאות לכיסה, היא רשות מרשויות המדינה, הקושי האמור קטן (גם על כך יש לתהות, שכן לכל גוף שלטוני מקור תקציבי נפרד, ועל כן תשלום הוצאות לקופה הכללית של המדינה, או לבית המשפט, אינו משפה כלל את המאשימה על הוצאותיה). ואולם, בהקשר זה יש לזכור, כי התקנה אינה מבחינה בין המאשימה לבין הנאשם. ממילא, במקרים הפוכים, שבהם תחויב המאשימה בהוצאות "לטובת הצד שכנגד", קרי – לטובת הנאשם, יביא הדבר למצב בלתי-סביר בעליל, שבו תאלץ המאשימה לשלם לנאשם, בנוסף להוצאותיו, סכום כסף השווה להוצאות בית המשפט. בכך, יפיק הנאשם למעשה רווח כספי מדחיית הדיון, וישלשל לכיסו גם את הוצאות בית המשפט, בעוד שבית המשפט יוותר בחסרון כיס.

רביעית, התקנה מאפשרת לחייב את בעל הדין בתשלום "הוצאות בפועל", בעוד שבית המשפט המחוזי חייב את המערער בתשלום הוצאות בסך של 30,000 ₪; סכום בלתי-פרופורציונלי, החורג מאומדן הוצאות שהוצאו בפועל, מחמת ביטול הדיון. אמנם, אין לשלול את האפשרות שלפיה בית המשפט בא לכלל טעות בקבעו סכום כסף בשיעור גבוה במידה ניכרת מזה שהוצא בפועל. ואולם, בבחירה בין מקור סמכות שיחייב לקבוע כי בית המשפט המחוזי 'טעה בדבר משנה', ופסק הוצאות שאינן ריאליות, בניגוד ללשונה המפורש של התקנה, לבין קביעה כי מקור הסמכות איננו זה, ובכך ניתן יהיה להימנע מקביעה כי חלה טעות כאמור – ברי כי יש להעדיף את מקור הסמכות האחר.

חמישית, תקנה 21(ב) לתקסד"פ קובעת, כי "לא יטיל בית המשפט הוצאות כאמור בתקנת משנה (א) אלא לאחר שנתן הזדמנות לבעל הדין להשמיע דברו". דא עקא, בענייננו, בית המשפט המחוזי התעלם מזכות זו לשימוע, ולא נתן למערער פתחון פה טרם פסיקת ההוצאות לחובתו. גם כאן ניתן אולי להסביר בדוחק, כי בית המשפט המחוזי טעה בפרט זה; אך כאמור, בהינתן קיומה של אפשרות נוספת, שאותה אציג בהמשך, הרי שיש להעדיפה על פני התקנה האמורה.

13. התקבצותן של כל האינדיקציות הנ"ל לפונדק אחד, היא אשר הביאתני לכלל מסקנה, כי מקור הסמכות שבו ביקש להיתלות בית המשפט המחוזי, הריהו שונה, והוא – 'הסמכות הטבועה' של בית המשפט. בפסיקתו של בית משפט זה נקבע, כי "נתונה לבית המשפט סמכות להשית הוצאות לטובת אוצר המדינה על נאשם [...], מכוח סמכותו הטבועה" (ע"פ 230/15 כהן נ' מדינת ישראל, פסקה 5 (4.2.2015)). הדברים נאמרו אמנם לגבי הליכי פסלות שופט, אך 'עניין אחד עולה לכאן ולכאן'. עוד נקבע, כי ניתן להטיל הוצאות אישיות על סניגור המייצג בהליך פלילי, מכוח אותה סמכות טבועה. "בשאלת סמכותו של בית המשפט לחייב עורך-דין בתשלום הוצאות מעולם לא הוטל ספק, וגם בית-משפט זה עשה, לא פעם, שימוש בסמכות זו [...]. לכוחו של בית המשפט לעשות כן אין אחיזה בחוק החרות. מכאן שכוח זה – ככל שהוא אמנם נתון בידי בית המשפט – הריהו נובע מסמכותו הטבועה; וכך גם פסק הנשיא שמגר [...]. על-פי תפיסה זו, הכוח להשית על עורך-דין חיוב אישי בהוצאות מהווה חלק מן הכוחות הנתונים לבית המשפט, אשר, למרות שלא נקבעו במפורש בחוק החרות, הריהם כוחות הדרושים לו באופן טבעי והגיוני לשם מילוי תפקידו [...]" (ע"א 4845/95 ניר נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(2) 639, 645 (1995); לדיון מפורט בגדרי סמכותו הטבועה של בית המשפט, ראו ער"פ 1503/21 צגאי נ' מדינת ישראל, פסקאות 10-14 לפסק הדין של חברי השופט ד' מינץ (22.3.2021)). אציין, כי בעניין דנן, מקור זה הוזכר לראשונה, כמקור סמכות אפשרי שבו עשה בית המשפט המחוזי שימוש, על-ידי הרשם ר' גולדשטיין, בהחלטה מושא הערעור (פסקה 13); ובהמשך הוצע הדבר על-ידי המשיבה, בכתבי טענותיה בערעור (עמוד 3 לתגובת המשיבה).

14. אכן, אם מקור הסמכות הוא 'הסמכות הטבועה' אזי ניתן ליישב את כל התמיהות שעליהן עמדתי לעיל: מדוע לא ציין בית המשפט המחוזי מקור סמכות פורמלי כלשהו? מדוע נפסקו ההוצאות לטובת קופת בית המשפט? מדוע הושתו ההוצאות גם בשל כך, ש"בית המשפט שיומו עמוס עד לעייפה ייאלץ לבטל יום הוכחות"? מדוע שיעור ההוצאות לא הוגבל לשיעורן של ההוצאות שהוצאו בפועל? ומדוע לא נתן בית המשפט המחוזי הזדמנות לכליפה להשמיע את דברו, חרף האמור בתקנה? הסמכות הטבועה, כמוה כסמכות-על, שרוחה מרחפת ממעל בכל עת ובכל שעה, ובכל הליך שהוא. יתכן, אם כן, כי בית המשפט המחוזי, ראה מקור סמכות מעין זה כמובן מאליו, עד שלא ראה אף צורך

לציינו במפורש. בכך יש כדי לתת מענה, ולו חלקי, לתמיהה מדוע לא ציין בית המשפט מה מקור סמכותו לפסיקת ההוצאות. זו גם הסיבה לכך שההוצאות נפסקו לקופת בית המשפט, בשיעור גבוה יותר מההוצאות הריאליות, וללא קיום שימוע מקדים. הסמכות הטבועה, בניגוד לתקנה 21 לתקסד"פ, אינה מגבילה עצמה אך להוצאות "לטובת הצד שכנגד", אינה מוגבלת בתקרה בדמות "הוצאות בפועל", והיא אינה מצריכה קיום שימוע עובר להטלת ההוצאות. לעיתים, תשובה אחת טובה, שלפיה מקור הסמכות מצוי בגדרי הסמכות הטבועה – לא בתקנה 21 לתקסד"פ – יש בה כדי לתת מענה, בחדא מחתא, לכל התמיהות כולן.

15. משבאתי לכלל מסקנה כי מקור הסמכות נובע מסמכותו הטבועה של בית המשפט המחוזי, ברי כי מדובר בסמכות 'אזרחית' באופייה; לא פלילית. 'סמכות טבועה', כמוה כ'ארגז כלים' העומד לרשותו של כל בית משפט באשר הוא: יהא זה בית משפט פלילי, אזרחי, או מינהלי. ממילא, בהפעלת סמכות זו, אין רלבנטיות לשאלה מיהו בית המשפט שהפעיל את כוחו, על-פי הסמכות הטבועה. כשם שאין אנו מסווגים הוצאות המוטלות מכוח סמכות טבועה בגדרי הליך אזרחי, כאקט פלילי, ומכוח זאת קובעים כי לא ניתן לערער על החלטת ביניים המטילה הוצאות כאמור, כך בדיוק, באותה דרך, עלינו לנהוג גם בהחלטה על הטלת הוצאות מכוח הסמכות הטבועה, אשר ניתנה בגדרי הליך פלילי. אמנם, ההחלטות נבדלות זו מזו בשאלת ההליך שבגדרו ניתנו, אך מבחינה מהותית, בסיסן הנורמטיבי זהה. זו כמו זו, מהוות "החלטה אחרת [...] בענין אזרחי", ועל כן, בהתאם לקביעת המחוקק בסעיפים 41 ו-52 לחוק בתי המשפט, אין למנוע הגשת בקשת רשות לערער על החלטות מעין אלו, גם אם עדיין לא ניתן פסק הדין הסופי בהליך הפלילי.

16. אמנם, הלכה למעשה, בהליך האזרחי, הדרך להשיג על החלטת ביניים המחייבת בעל דין בהוצאות, קודם למתן פסק הדין הסופי – חסומה. זאת, מכוח הוראות סעיף 1(8) לצו בתי המשפט (סוגי החלטות שלא תינתן בהן רשות ערעור), התשס"ט-2009 (להלן: צו בתי המשפט), המתייחס, בין השאר, גם ל"החלטה בעניין הטלת הוצאות משפט ושכר טרחת עורך דין ושיעורם". ואולם, פרשנות נכונה של צו בתי המשפט, תומכת באי-החלתו על החלטות המטילות הוצאות בהליך פלילי, אף שסיווגן הענייני הוא כאמור – אזרחי.

17. לא יהא זה מרחיק לכת אם אניח, כי מחוקק-המשנה לא נתן דעתו, ככל הנראה, לאפשרות שהחלטות שעניינן הטלת הוצאות בהליך פלילי, יסווגו כהחלטות אזרחיות. משכך, לא ניתן להסיק דבר, לכאן או לכאן, מאי-קיומו של חריג, המחריג במפורש החלטות שניתנו במסגרת הליך פלילי מגדרי תחולתו של הצו. יחד עם זאת, בחינת

התכליות העומדות ביסוד צו בתי המשפט, מלמדת כי אלו תומכות בכך שהחלטות המטילות הוצאות בהליך פלילי, לא יחסו תחת כנפי צו בתי המשפט. אסביר זאת להלן.

18. על תכליתו של צו בתי המשפט עמדתי בעבר: "הרציונל שבגיננו נקבעו סוגי ההחלטות שבצו הוא כפול: ראשית, מדובר בהחלטות שמטבען ממעטת ערכאת הערעור להתערב בהן בלאו הכי, בשל היותן החלטות בעלות אופי דיוני הקשורות לניהול ההליך; שנית, מדובר בהחלטות שברגיל אינן צולחות את אמות המידה הקבועות בסעיף 41(ב) לחוק בתי המשפט, קרי – ערעור עליהן בסיומו של המשפט לא יביא לפגיעה בצדדים או לניהול הליך מיותר. היחס בין שני היבטים אלו משתנה בהתאם להוראות השונות של כל סעיף וסעיף בצו, ועם זאת נדמה כי במבט כולל ההיבט הראשון הוא הדומיננטי. [...] למעשה, מרבית ההחלטות מן הסוגים המנויים בצו בתי המשפט עשויות, בנסיבות המתאימות, להיות בעלות השפעה של ממש על זכויות הצדדים; אולם מכיוון שלרוב הן אינן כאלו, ומכיוון שבלאו הכי מדובר בהחלטות דיוניות שערכאת הערעור תמעט מלהתערב בהן, נקבע על-ידי מחוקק-המשנה כי במצב זה עדיפה היעילות והרציפות הדיונית על פני מתן אפשרות להתערב בכל החלטה והחלטה תוך כדי ההליך; סופה של היעילות, במצבים אלו, לקדם את עשיית הצדק ולהגבירו, ולא לבוא על חשבוננו" (רע"א 6801/15 ברנשטיין נ' נכסים ח.ומ.ג בע"מ, פסקה 15 (24.7.2016)).

19. שתי התכליות הללו – אינן רלבנטיות כלל להחלטות לגבי הוצאות, הניתנות בגדרי הליך פלילי. הטלת הוצאות במסגרת הליך אזרחי, מחמת מעשיו או בשל מחדליו של בעל דין, היא החלטה שגרתית למדי, בבחינת 'מעשים שבכל יום', ואינה משפיעה בדרך כלל על זכויות הצדדים באופן מהותי. ברי אפוא, מדוע ראה שר המשפטים לנכון לכלול החלטות מעין אלו בצו בתי המשפט, ולמנוע הגשת בקשת רשות ערעור לגביהן, טרם סיום בירור ההליך. לעומת זאת, החלטה המטילה הוצאות במסגרת הליך פלילי, הריהי כדוגמת 'אדם נשך כלב'; זהו חריג נדיר, היוצא מן הכלל: "לא בכדי נשמרות ערכאות שיפוטיות מפני השתתן של הוצאות לזכותו של אוצר המדינה בהליכים פליליים. בעל דין, המתירא לעתור לזיכוי מאשמה או להפיכתן של תוצאות אחרות של הרשעה שבדין, אך מחמת הפגיעה הכספית אשר אפשר ותונח לפתחו בעקבות כך, ראוי שישמש תמרור אזהרה בולט וממשי בפניה של מערכת המבקשת לעשות כל אשר לאל ידה כדי להימנע מעיוות דין ומהרשעות שווא" (רע"פ 567/09 אבו ח'יט נ' מדינת ישראל (23.2.2009)).

20. היטיב להגדיר השופט נ' הנדל, בדעת מיעוט, בעת שכיהן כשופט בית המשפט המחוזי בבאר שבע, אותו הבדל מהותי, שבין הטלת הוצאות בהליך אזרחי, לבין הטלתן בהליך פלילי: "בית משפט מוסמך להטיל הוצאות בהליך פלילי. אך קיים הבדל בין הליך אזרחי להליך פלילי בנושא ההוצאות. ההליך האזרחי במהותו הינו סכסוך כספי, או מעין כספי, בין שני צדדים. מכאן חיוב ההוצאות בהליך האזרחי נגזר משיקולי צדק – הכלל הוא שהצד המפסיד יפצה את הצד הזוכה. מעייניו של המשפט הפלילי במקום אחר. הוא מתנהל

בין המדינה לבין הפרט. במישור הכללי קיימות בו שאלות קשות של הוכחה, אחריות וענישה. סיום ההליך עשוי להביא להכתמת והענשת הפרט אם ימצא אשם. מכאן אין תימה כי 'בית משפט ינקוט בצעד קיצוני כזה (הטלת הוצאות) כאשר נראה בעליל כי הנאשם גרם הוצאות 'מיותרות' על ידי אורח ניהול המשפט" (ע"פ (מחוזי ב"ש) 7369/04 לוי נ' מדינת ישראל, פסקה 5 לחוות דעתו (24.11.2004)). ממילא, כנגזרת מאותו שוני מהותי, גם היקף התערבותה של ערכאת הערעור בעת נקיטת צעד קיצוני שכזה, בגדרי הליך פלילי – יהא רחב למדי. משאלו הם פני הדברים, הרי שתכליתו הראשונה והעיקרית של הצו – 'לכידת' כל אותם מקרים שבהם ערכאת הערעור אינה נוטה להתערב – אינה תומכת בהחלת הוראות הצו על החלטות כגון זו שלפנינו.

21. מבט אל התכלית השנייה, מוביל גם הוא למסקנה דומה. פוטנציאל הפגיעה בזכויות הנאשמים, כתוצאה מאי-מתן אפשרות להשיג באופן מיידי על ההחלטה – משמעותי ביותר. לשם כך, די אם נביט על עניינינו כ'מקרה בוחן'. בית המשפט המחוזי הטיל על נאשם הוצאות בסך של 30,000 ₪, מחמת העובדה שזה בחר לשנות את קו ההגנה שננקט על-ידו עד אותו שלב, ובגלל מה שנבע מכך (כמצוטט בפסקה 8 לעיל). מבלי לנקוט עמדה באשר לערעור על ההחלטה גופה, שאינו עומד להכרעתנו, ובזהירות המתחייבת, די אם אומר כי חיוב בהוצאות בסכום שנקבע, מחייב עיון ומחשבה. יש לתת את הדעת על חשש מפני הרתעת נאשם מלשנות את קו הגנתו, אולי עד כדי פגיעה בזכויותיו הדיוניות והמהותיות. יתרה מכך: עצם קיומה של סמכות שכזו – הטלת הוצאות לתשלום מיידי, בסכום בלתי-מוגבל, ללא אפשרות להשיג על כך בזמן אמת לפני ערכאת הערעור – כשלעצמה, אף מבלי שבית המשפט מטיל אותן הוצאות בפועל, משמעה – 'להט חרב מתהפכת', המונחת על צווארו של נאשם באשר הוא. עם מצב דברים זה – קשה להשלים. אילו היתה זו גזירת המחוקק – החרשתו. עתה, כשבפרשנותו של הצו עסקינן, ברי כי לא לכך כיוון מחוקק-המשנה, ועל כן, אין מקום לכלול החלטות כגון דא, המטילות הוצאות על נאשם, בגדרי צו בתי המשפט.

22. קושי נוסף שעליו ניתן להצביע, נוכח סיווג ההליך כערעור אזרחי, נוגע לכך שלפי שורת הדין, נאשם המבקש לערער על החלטה המחייבת אותו בהוצאות, ידרש לכאורה לשלם אגרה ולהפקיד ערובה בגדרי הליך הערעור, אך בכך אין כדי לשנות מן המסקנה שאליה הגעתי. קושי דומה מתעורר גם במקרים אחרים, שצוינו על-ידי חברי בחוות דעתו, שבהם לא היתה מחלוקת כי אף שתחילתם בהליך פלילי, יש לסווגם כערעורים אזרחיים. בהקשר זה אזכיר את אשר נאמר על-ידי בית משפט זה בעבר, בעניין דומה, לגבי הגשת ערעור על חיובו של עורך דין בהוצאות אישיות: "עניין זה ראוי לבחינה חוזרת, ככל שהדבר נוגע לחיובים המוטלים על מערער כגון זה שאנו דנים בו כאן. יש להניח, שבית-משפט, הדן בעניין פלילי והמחייב פרקליט בהוצאות, אינו מתכוון לכך שמי שהוטל

עליו החיוב יידרש לשלם אגרות ולהפקיד ערובה, אם הוא יחליט להגיש ערעור. נושא כגון זה שלפנינו, שצמח מתוך דיון פלילי, ראוי שיהיה פטור מן החיובים האמורים. אולם לשם כך דרוש תיקון של התקנות הנוגעות לעניין, כי בשלב הנוכחי אין הוראה הפוסט ערעור מן הסוג הנדון כאן מן החיובים האמורים" (בג"ץ 2685/92 ניר נ' נשיא בית המשפט המחוזי בבאר שבע, פ"ד מז(2) 203, 205 (1993)). הדברים יפים גם לעניינינו-שלנו, משום שהסוגיה אינה מוסדרת כיום בתקנות. מכל מקום, כפתרון ביניים, אשר יש בו כדי 'ליטול את עוקצו' של החשש האמור, ניתן להניח כי אם תוגש על-ידי כליפה בקשה לפטור מתשלום אגרה ומהפקדת ערובה – חזקה כי זו תיבחן בכובד ראש, בהתחשב בין היתר במהותו של ההליך, ובפערי הכוחות שבין המדינה כמאשימה, לבין הנאשם.

23. סוף דבר: נוכח כל האמור לעיל, לו תישמע דעתי, אציע לקבוע כי כליפה רשאי להשיג על ההחלטה המחייבת אותו בתשלום הוצאות, עוד קודם לסיום ההליך הפלילי, בדרך של הגשת בקשת רשות ערעור 'אזרחית'.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט ד' מין אליו הצטרף השופט א' שטיין, כנגד דעתו החולקת של השופט נ' סולברג.

ניתן היום, ט"ו באלול התשפ"ב (11.9.2022).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט